

Anna Ziendalska
Międzynarodowe Studium Doktoranckie
Instytut Zarządzania w Przemysle „Orgmasz”

WYZWANIA DLA POLSKI ZWIĄZANE Z PROCESAMI GLOBALIZACJI

1. Wstęp

Zmiany, jakie zaszły w XX wieku spowodowały, że kolejne stulecie oznacza olbrzymie wyzwanie dla gospodarki światowej, gospodarek poszczególnych krajów oraz społeczeństw. Wyzwanie to jest wynikiem wielu zmian oraz nowych zjawisk, jakie zachodzą w świecie. Do najistotniejszych procesów, które w ostatnich latach zdecydowanie się nasiliły, należy też globalizacja.

Globalizacja jest procesem wielowymiarowym (np. dotyka gospodarki, polityki, wojskowości, kultury). Charakteryzuje się złożonością i wielopłaszczyznowością. W wymiarze ekonomicznym, globalizację najczęściej utożsamia się z procesem scalania gospodarek narodowych i tworzenia gospodarki świata jako całości. Inaczej mówiąc globalizacja odzwierciedla rosnące współzależności gospodarcze pomiędzy krajami świata, stanowi przejaw integracji gospodarki światowej czy też przyspieszonego umiędzynarodawiania procesu gospodarczego.¹

Autorzy raportu Banku Światowego² wskazują na trzy fale globalizacji w ostatnich 130 latach. Były to fazy otwierania się różnych krajów na przepływy towarów, kapitału, ludzi oraz informacji:

- I fala, czyli megemigracja,
- II fala, czyli świat bez barier,
- III fala, stanowiąca szansę m. in. dla Polski.

Pierwsza fala pojawiła się w latach 1870-1914. Dzięki rozwojowi transportu i redukcji ceł doszło do podwojenia udziału eksportu w światowym dochodzie. Z Europy wyemigrowała sześćdziesiąt milionów ludzi głównie do Ameryki Północnej i innych części Nowego Świata. W krajach objętych globalizacją zmniejszyło się zróżnicowanie dochodów i wzmożił się wzrost gospodarki, w porównaniu z tymi częściami świata, do których globalizacja nie docierała.

W latach 1950 –1980 pojawiła się druga fala, obejmująca głównie bogate państwa zachodu i przejawiała się w zacieraniu barier handlowych pomiędzy tymi państwami. Z kolei od roku 1980, nastąpiła trzecia fala globalizacji, która trwa do dziś. Trzecią falę od drugiej odróżnia to, iż wiele krajów biedniejszych otworzyło się na handel międzynarodowy i napływ zagranicznego kapitału. Do krajów tych należy także Polska. Kraje Trzeciego Świata (zdecydowana większość Afryki i Bliskiego Wschodu) pozostały poza nawiasem globalizacji, przez co ich dochód spada i rosną obszary nędzy.³

2. Wyzwania dla Polskiej gospodarki

Polska gospodarka staje się gospodarką otwartą i coraz bardziej będzie podlegać wpływom zachodzących na świecie procesów gospodarczych, technicznych, naukowych i

---

¹ I. Michałków – Globalizacja a gospodarcze perspektywy rozwojowe, [w:] Gospodarka Polski wobec globalnych wyzwań rozwoju, red. nauk. W. Kowalczewski, Wydaw. Dialog, Warszawa, 2000, s. 103.

² www.worldbank.org

³ Por. L. Balcerowicz: Balcerowicz wprost, Wprost 2000 nr 1019.

demograficznych. Czynnikiem, które będą wywierać decydujący wpływ w perspektywie długookresowej, z wielkim prawdopodobieństwem będzie przechodzenie rozwiniętych społeczeństw do ery cywilizacji informacji oraz globalizacja i integracja gospodarek.

Dominującym procesem globalnym jest przechodzenie rozwiniętych społeczeństw do ery cywilizacji informacyjnej. Jego głównymi wyznacznikami są:⁴

- -wzrost roli nauki i edukacji,
- -przekształcenie się wiedzy w zasób produkcyjny,
- -rozwój technologii informacyjnych,
- -zasadnicze przeobrażenie działalności wszystkich sektorów,
- -kształtowanie się nowych zawodów wymagających umiejętności gromadzenia, przetwarzania i wykorzystywania informacji.

Brak aktywnego udziału w tych procesach byłby równoznaczny z utrwaleniem dystansu cywilizacyjnego i zepchnięcia naszego kraju na marginesową pozycję na świecie. Proces globalizacji rynku światowego będzie decydującym czynnikiem zewnętrznym, wywierającym wpływ na sytuację Polski. Przejawia się on zacieśnieniem związków gospodarczych w wyniku coraz większej swobody ruchu dóbr i usług, kapitału oraz technologii poprzez granice państw. Integracja z Unią Europejską będzie miała decydujące znaczenie w kształtowaniu naszych szans rozwojowych oraz bezpieczeństwa gospodarczego oraz politycznego.

Zaczyna pojawiać się jeden rynek globalny, który w prawdzie nie opanował jeszcze całej gospodarki, jednakże pod jego wpływem znajduje się połowa wytwarzanego produktu światowego, około 70%, a jak chcą niektórzy blisko 80% światowego handlu, 60 do 70 % potencjału naukowo-badawczego, większość liczących się nowoczesnych innowacji.⁵

Procesy globalizacji ekonomicznej - wzrost przepływu towarów, usług, kapitału i technologii prowadzące do integracji i scalania się rynków, poszerzenie zasięgu i zakresu działań międzynarodowego biznesu oraz pogłębiania współzależności między krajami - mają istotny wpływ na warunki powodzenia polityki gospodarczej. Globalizacja zmienia otoczenie zewnętrzne, w którym działają państwa i firmy. Z jednej strony otwiera nowe możliwości, a z drugiej stwarza poważne zagrożenia. Dlatego zarówno rządy jak i przedsiębiorstwa muszą podjąć odpowiednie działania i strategie, aby sprostać nowym wyzwaniom.

Postępy w transformacji i liberalizacji gospodarki w ostatniej dekadzie spowodowały, że Polska w coraz większym stopniu uczestniczy w procesach globalizacji. Wzrost przepływów towarów, usług, kapitału i inwestycji zagranicznych, technologii oraz idei, wzorów organizacji i sposobów funkcjonowania instytucji przyczyniły się do przyspieszenia, pogłębienia i poszerzenia współzależności między polską gospodarką i gospodarkami innych krajów, oraz powiązań między rynkami krajowymi i globalnymi, a także pomiędzy firmami działającymi na rynku polskim i innych rynkach. Udział ten charakteryzuje wyraźna asymetria przepływów tzn. dużo większy napływ do Polski towarów i inwestycji zagranicznych, technologii niż przepływy z polskiej gospodarki na rynki globalne.

---

⁴ G.W. Kołodko, *Rozwój polskiej gospodarki. Perspektywy i uwarunkowania*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości, Warszawa, 2002, s.92.

⁵ J. Z. Holzer, R. Serek, *Sytuacja demograficzna świata i Polski w okresie do roku 2020*, [w:] *Strategia rozwoju Polski do 2020*, praca zbiorowa, Elipsa, Warszawa, 2000, s.11.

Procesy globalizacji będą coraz silniej oddziaływały na rozwój kraju w najbliższym czasie. Czy będzie to wpływ korzystny zależy w dużym stopniu od właściwych wyborów w polityce gospodarczej i społecznej.

3.Czynniki wpływające na proces globalizacji

Otwieranie się rynku na procesy globalizacji zależy od wielu czynników. W przypadku krajów słabiej rozwiniętych, często poszukuje się odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób i w jakim tempie należy włączyć się w procesy globalizacji (np. sekwencja reform czy liberalizacji przepływów kapitałowych)

W Polsce jest już za późno na tego typu rozważania, gdyż większość decyzji związanych z otwarciem gospodarki dawno już zapadła, można tylko wskazać na wiele studiów, które mówią, jakie warunki powinny być spełnione, aby kraj o takiej strukturze gospodarki jak Polska, stał się bardziej odporny na zagrożenia wynikające z funkcjonowania rynków globalnych.

Na wzrost globalnych powiązań wpłynęły: z jednej strony członkostwo w wielu międzynarodowych organizacjach o zasięgu globalnym i regionalnym (WTO, OECD, IMF, CEFTA, EBOR i inne) oraz przygotowanie do członkostwa w Unii Europejskiej i przyjęcie międzynarodowych reguł i zasad w handlu czy przepływach kapitału, a z drugiej strony oddziaływanie globalnych rynków, zwłaszcza finansowych i włączenie się w globalne strategie korporacji transnarodowych.⁶

Stopień powiązań i współzależności z globalnymi rynkami można mierzyć przy pomocy wielkości, zakresu i intensywności przepływów towarów, usług, kapitału i inwestycji i technologii czy informacji oraz stopnia umiędzynarodowienia produkcji i powiązań produkcyjnych firm krajowych.

Od 1990 r. zwiększa się systematycznie napływ do Polski bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ), przy czym od 1995 r. nastąpiło przyspieszenie tego procesu. Według danych Państwowej Agencji Inwestycji Zagranicznych (PAIZ) w 1999 r. napłynęło do Polski ogółem 8,3 mld USD bezpośrednich inwestycji zagranicznych, w tym inwestycji dużych (o wartości ponad 1 mln USD) na sumę 7,9 mld USD oraz tzw. inwestycji małych (o wartości poniżej 1 mln USD) na sumę 370 mln USD. W 1999 r. w porównaniu z 1998 r. napływ BIZ uległ zmniejszeniu z 10,1 mld USD do 8,3 mld USD tj. o 17,9 %. Na koniec 1999 r. skumulowana wielkość BIZ ogółem osiągnęła wartość 38,9 mld USD, w tym inwestycji dużych wartość 35,2 mld USD oraz inwestycji małych 3,7 mld USD. W porównaniu z 1998 r. skumulowana wartość BIZ powiększyła się w 1999 r. o 27 %, w tym inwestycji dużych o 28,9 % oraz inwestycji małych o 11,0 %. Na podstawie danych NBP⁷ wartość inwestycji zagranicznych w Polsce w I połowie 2002 r. wyniosła około 1.872 mln USD, podczas gdy w analogicznym okresie roku poprzedniego 2.823 mln USD.

Według danych UNCTAD do krajów Europy Środkowo-Wschodniej napłynęło w okresie od 1990 do 2001 roku łącznie, inwestycji zagranicznych na kwotę 163,5 mld USD, w tym do Polski 56,9 mld USD, co stanowi ok. 35,0% napływu BIZ do krajów Europy Środkowo-Wschodniej. Jednakże Polskę z wartością BIZ per capita w kwocie 184,9 USD wyprzedzają Czechy – 478,5 USD oraz Węgry – 242,7 USD.

---

⁶ J. Kleer, Koniunktura światowa i procesy globalne, [w:] Strategia rozwoju..., op.cit., s. 34

⁷ Pozycja "Inwestycje bezpośrednie saldo" z Bilansu Płatniczego NBP. Dane te obejmują jedynie wpływy gotówkowe bez np. aportów rzeczowych.

W przeprowadzonych, przez *The Economist* badaniach rozwoju wybranych krajów w latach 1993-97, Polska została wymieniona na piątym miejscu wśród krajów, w których nastąpiło największe przyspieszenie globalizacji gospodarki – po Filipinach, Argentynie, Węgrzech i Chinach.

Wśród wyzwań, jakie niesie globalizacja warto zwrócić uwagę na cztery poszczególne grupy:

Wyzwania wynikające z nasilającej się konkurencji globalnych rynków towarowych i usług. Swoboda w przepływie towarów, usług, czynników produkcji oraz możliwości zakładania przedsiębiorstw na całym świecie prowadzą do nasilenia się konkurencji międzynarodowej. W handlu światowym decyduje jakość wyrobów oraz stopień ich technologicznego zaawansowania, marka firmy, kanały dystrybucji. Brak konkurencyjnych towarów krajowego przemysłu, powoduje, że import będzie wypierał krajową produkcję, co oznacza wzrost bezrobocia i pogłębianie się deficytu na rachunku bieżącym. Rosnący deficyt w handlu zagranicznym może być poważnym zagrożeniem dla stabilnego rozwoju.

Wyzwania związane z funkcjonowaniem globalnych rynków finansowych. Polska przez wiele lat pozostanie importerem kapitału, podobnie jak inne kraje w grupie rynków wschodzących, w związku z tym będzie narażona na kryzysy spowodowane gwałtownymi zmianami w kierunkach przepływu kapitału. Wrażliwość rynków finansowych i ich niestabilność może narazić kraj na kryzys finansowy. Globalizacja rynków finansowych stwarza, bowiem duże ryzyko dla banków i instytucji finansowych w związku z szybkością przenoszenia się skutków kryzysów z kraju do kraju - efekt domina, zarażania się.⁸ Sposób funkcjonowania globalnych rynków finansowych stanowi poważne wyzwanie dla polityki makroekonomicznej kraju.

Wyzwania wynikające z niedorozwoju instytucji, braku odpowiedniej infrastruktury i nieefektywnego funkcjonowania rynków. Mimo postępów w procesie transformacji, polska gospodarka ma nadal słabo rozwinięte instytucje rynkowe, brak odpowiednich regulacji prawnych. Niska jest też jakość, skuteczność oraz wiarygodność wielu instytucji. Brak jest rozwiniętej infrastruktury globalizacyjnej umożliwiającej wzrost globalnych przepływów i powiązań.

Wyzwania w zakresie polityki społecznej i ponoszenie kosztów społecznych globalizacji – niektóre grupy mają zdecydowaną przewagę, zaś inne pozostają na marginesie. Dostosowania do wyzwań globalizacji spowodują, że ludzie słabiej wykształceni i bez odpowiednich kwalifikacji będą mieli trudności w znalezieniu pracy, a inni będą musieli się przekwalifikować. Marginalizacja jednostek i grup społecznych oraz spadek poczucia bezpieczeństwa ekonomicznego i socjalnego oraz wzrost nierówności społecznych może stanowić zagrożenie dla wewnętrznego spokoju społecznego i nastawić różne grupy przeciw globalizacji oraz wewnętrznym kapitałom.

Zmiany w międzynarodowym otoczeniu, wywołane przez procesy globalizacji wymagają reorientacji polityki gospodarczej równocześnie w dwóch kierunkach:

- pierwszy dotyczy poszukiwania dróg dla zwiększenia korzyści z udziału w globalnych rynkach i przepływach,
- drugi wiąże się z przyjęciem odpowiednich zabezpieczeń w celu ograniczenia zagrożeń.

---

⁸ J. Kleer, *Koniunktura światowa...*, op.cit, s.. 35.

4. Wyzwania dla polityki makroekonomicznej

Analizując wpływ globalizacji na decyzje w polityce makroekonomicznej można postawić następujące pytania: w jakim zakresie państwo może prowadzić niezależną politykę makroekonomiczną i czy jest ona efektywna?

Procesy, globalizacji w coraz większym stopniu ograniczają zakres swobody kształtowania się stóp procentowych, kursu walutowego, deficytu budżetowego. Kraje takie jak Polska muszą stale uwiarygodniać politykę makroekonomiczną przez pełną informację o zmieniających się parametrach gospodarki i działaniach Banku Centralnego. Obserwowane są również wydarzenia polityczne. Nieodpowiedzialne działania czy wypowiedzi polityków oraz niepokoje społeczne mogą destabilizować rynki finansowe. Zaufanie międzynarodowego biznesu buduje się w oparciu o wiele elementów zarówno ekonomicznych jak i politycznych.

Globalizacja finansowa spowodowała, że wzrosła presja na rządy w kierunku prowadzenia polityki makroekonomicznej gwarantującej zachowanie niskiej i stabilnej stopy inflacji, dyscyplinę budżetową czy restrykcyjną politykę monetarną.

5. Przyciąganie bezpośrednich inwestycji zagranicznych.

Proces modernizacji i poprawy konkurencyjności polskiej gospodarki w dużym stopniu zależy od wielkości i charakteru napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Przyciąganie kapitału wymaga szerokiej i profesjonalnej promocji kraju jako atrakcyjnego miejsca do inwestowania przez wskazywanie na jego perspektywy rozwojowe oraz determinację kolejnych rządów w dążeniu do osiągnięcia stabilizacji wewnętrznej i zewnętrznej.

Korporacje transnarodowe będą odgrywały bardzo ważną rolę w poszerzeniu i pogłębieniu powiązań kraju z globalnymi rynkami. Stanowią jedną z dróg wchodzenia w sieci globalnych powiązań towarowych, finansowych, produkcyjnych, marketingowych. Biorąc pod uwagę długoterminowe perspektywy rozwojowe - nie wielkość napływającego kapitału jest najważniejsza, ale jego jakość tzn. dziedziny i formy działania.

Najbardziej jednak w konkurencji globalnej liczy się obecnie wykorzystanie wiedzy i wysokiej technologii. Kraje słabiej rozwinięte mają ograniczone możliwości tworzenia nowych technologii i rzadziej starają się powielać technologię pochodzącą z krajów wysoko rozwiniętych.

Są jednak kraje słabiej rozwinięte, którym udało się w Europie, dzięki współpracy prywatnego biznesu i instytucji państwowych dokonać wyboru specjalizacji produkcji, pod kątem stworzenia produktów o wysokiej zdolności konkurencyjnej z przeznaczeniem na rynki globalne, co zapewniło im dynamiczny wzrost eksportu (Irlandia, Finlandia, Hiszpania).⁹ Doświadczenia tych państw powinny stanowić podstawę dla wypracowania podobnej strategii w Polsce. Potrzebny jest rozwój takiej produkcji, która stanowiłaby wizytówkę kraju jako eksportera wyrobów w przemyśłach wysokich technologii (np. Nokia w Finlandii).

Firmy krajowe podejmujące inwestycje zagranicą mogą również odnosić korzyści z udziału w procesach globalizacji. Dotychczas polityka państwa koncentrowała się na przyciąganiu inwestorów zagranicznych do Polski. Krajowe firmy inwestujące zagranicą wspierano w niewielkim stopniu. Większość państw w aktywny sposób, za pomocą wielu instrumentów wspiera takie działania. W erze globalizacji inwestycje

---

⁹ Z. Chrupek, Ocena możliwości napływu kapitału zagranicznego w okresie do roku 2020, [w:] Strategia rozwoju..., op. cit, s. 45.

przepływają w obu kierunkach. Inwestorzy poszukują najkorzystniejszych miejsc i form lokalizacji na całym świecie.

Możliwość poszerzenia kontaktów firm krajowych z rynkami światowymi, w dużym stopniu zależy od poziomu infrastruktury globalizacyjnej.

6. Wykorzystanie wiedzy i technologii.

Jedną z nowych funkcji państwa w erze globalizacji jest większy niż dotychczas nacisk na wspieranie rozwoju i wykorzystanie technologii i innowacyjności przedsiębiorstw krajowych. W wielu rozwiniętych krajach świata powstały parki technologiczne i naukowo- przemysłowe np. Dolina Krzemowa w USA, które stanowią jeden z najważniejszych elementów rozwoju technologii i jej wykorzystania dla poprawy konkurencyjności lokalnych firm. Bez silnego krajowego zaplecza badawczo-rozwojowego, firmom lokalnym trudno wykorzystać nowoczesną technologię i sprostać globalnej konkurencji.

Największe korzyści z globalizacji odnoszą firmy posiadające produkty, które spełniają wymogi obrotu i specjalizacji w skali rynku światowego. Niestety polskie firmy nie posiadają marek czy znaków towarowych o zasięgu światowym. Być może ich zdolności sprostania nasilającej się konkurencji mogłaby zwiększyć konsolidacja firm krajowych lub stworzenie układów w postaci holdingów, porozumień strategicznych czy innych form porozumień, które stworzyłyby pole dla specjalizacji i współdziałania.

Obecnie w konkurencji globalnej najbardziej liczy się wykorzystanie wiedzy i wysokiej technologii. Kraje słabiej rozwinięte mają ograniczone możliwości tworzenia nowych technologii i raczej starają się powielać technologię pochodzącą z krajów wysokorozwiniętych. Jednak nawet wtedy muszą mieć dobrze rozwiniętą bazę naukowo-techniczną i wysoko wykwalifikowaną kadrę specjalistów.

Rozwój krajowych przedsiębiorstw zależy w coraz większym stopniu od lokalnych zdolności w tworzeniu i wykorzystaniu technologii dla potrzeb wybranych gałęzi produkcji. W erze globalizacji szczególną rolę odgrywa technologia informatyczna. Jej zastosowanie głównie decyduje o przewagach konkurencyjnych i osiągnięciu korzyści w nowej gospodarce. Eksport produktów opartych na wysokich technologiach rośnie najszybciej w handlu światowym, bardzo dynamicznie rozwija się również sprzedaż elektroniczna.

Trwały wzrost gospodarczy wymaga nie tylko zastosowania nowych technologii, ale również przesunięcia w strukturze produkcji z działów o niskiej do wysokiej technologii.

7. Korzyści z udziału w rynkach globalnych

Presja globalnych rynków towarowych i usług oraz nasilająca się globalna konkurencja stanowią poważne wyzwanie dla przedsiębiorstw krajowych i gospodarki jako całości. Konieczne jest pozyskiwanie nowych rynków dla eksportu polskich towarów, nie tylko do krajów Unii Europejskiej, ale także stworzenie pełnej oferty na rynki wschodnie. Handel zagraniczny powinien stanowić jeden z głównych czynników rozwoju gospodarczego kraju, ale jest to możliwe tylko wtedy, gdy będzie skutecznie realizowana polityka proeksportowa. Rozwój rynków globalnych prowadzi do specjalizacji produkcji między krajami. Konieczne jest, zatem wybranie takiej dziedziny produkcji, która przynosiłaby długofalowe zyski i byłaby dostosowana do długofalowych tendencji światowego popytu na wyroby zaawansowane technologicznie. Zdolność osiągnięcia korzyści z handlu międzynarodowego zależy od polityki wspierania eksportu, konkurencyjności przedsiębiorstw, wykorzystania nowoczesnych technologii, rozwoju

infrastruktury, edukacji, poziomu kwalifikacji. Globalizacja oznacza wejście na wyższy poziom walki konkurencyjnej o zachowanie lub umocnienie pozycji firmy zarówno na rynku krajowym jak i międzynarodowym.

W związku z tym, że gospodarki stały się znacznie bardziej otwarte, wzrósł wpływ zewnętrznych czynników na warunki eksportu. Wpływają one nie tylko na jego wielkość, ale przede wszystkim na krajową aktywność gospodarczą.

Powstanie globalnej sieci produkcji z jednej strony może ograniczyć efektywność krajowej polityki przemysłowej, ale z drugiej strony pozwala na rozwój produkcji w filiach zagranicznych korporacji, transnarodowych oraz daje szansę rozwoju przedsiębiorstwom, które świadczą im określone usługi.

8. Działania dostosowawcze w procesie integracji z Unią Europejską.

Istotny etap ku zwiększeniu korzyści z globalizacji stanowi proces dostosowania polskiej gospodarki do integracji z Unią Europejską. Działania na rzecz sprostania konkurencji w ramach rynku unijnego, przyjęcie światowych standardów i sposobów zarządzania oraz metod produkcji zdecydowanie ułatwi powiązania z rynkami globalnymi ponadto środki i fundusze z Unii Europejskiej powinny wspierać rozwój infrastruktury oraz przyczynić się do poprawy konkurencyjności przedsiębiorstw.

9. Zakończenie

Powszechna jest opinia, że globalizacja premiuje kraje, które prowadzą dobrą politykę makroekonomiczną, karze natomiast te, które unikają lub opóźniają reformy trzeba, zatem prowadzić politykę gospodarczą opartą na zdrowych finansach, niskich podatkach oraz oddzieleniu działalności firm od polityki bieżącej.

Procesy globalizacji stawiają Polskę przed poważnymi wyzwaniami. Procesom globalizacji nie można przeszkodzić jak też nie można przejść obok nich obojętnie. Konieczna jest odpowiednia na nie reakcja, zawierająca program i konkretne działania w długofalowej polityce państwa polegające na zwiększaniu korzyści z globalizacji i minimalizowaniu związanych z nią kosztów czy zagrożeń. Reakcja ta powinna uwzględniać zarówno uwarunkowania zewnętrzne, wewnętrzne jak i podstawowe cele rozwojowe.